

випадку термін **офіційна мова (офіційні мови)** використовується для позначення визнаної (визнаних) Конституцією або законом мови (мов), якій (яким) державою надано правовий статус обов'язкового використання в усіх сферах суспільного життя, але не на всій території держави, а лише на якійсь певній її частині.

Що стосується України, то згідно з Конституцією допускається вживання лише терміна **державна мова**.

Список літератури: 1. Дет. про юридичну лінгвістику як окрему науку, її предмет та завдання див. наші публікації: *Юридична лінгвістика як окрема галузь знань // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ*. 2001. № 3; *Юридична лінгвістика – нова наукова спеціальність // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ*. 2001. № 2; *Місце юридичної лінгвістики в системі наук // Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2001. Вип. 15 та ін. 2. Копиленко О. Мовні проблеми в українській політичній думці та законодавстві 1917–1920 рр. // *Право України*. 1998. № 9. 3. Коментар до Конституції України. 2–е вид., виправл. і доп. К., 1998. 4. Тихомирова Л.В., Тихомиров М.Ю. *Юридическая энциклопедия / Под ред. М.Ю. Тихомирова*. М., 1997. 5. *Большой юридический словарь*. М., 1999. 6. *Юридический энциклопедический словарь*. 3–е изд., перераб. и доп. М., 2000. 7. Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 р. (справа про застосування української мови) // Конституційне законодавство України: Законодавчі акти, коментар, офіційне тлумачення. К., 2000. 8. *Советский энциклопедический словарь*. М., 1981. 9. Антонович М. Законодавство України та зарубіжних країн щодо статусу державної мови (порівняльний аспект) // *Право України*. 1999. № 6. 10. *Словник синонімів української мови: В 2-х т.* К., 1999. Т. 1–2. 11. Деркач П.М. *Короткий словник синонімів української мови*. Львів; Краків; Париж. 1993. 12. Караванський С. *Практичний словник синонімів української мови*. К., 1993. 13. Александрова З.Е. *Словарь синонимов русского языка*. М., 1975. 14. *Словарь синонимов русского языка: В 2 т.* Л., 1970–1971. 15. *Словарь синонимов: Справочное пособие*. Л., 1975. 16. *Словник української мови: В 11 т.* К., 1970–1980. Т. 2, 5. 17. *Словарь русского языка: В 4 т.* 2–е изд., исправл. и доп. М., 1981–1984. Т.1–2. 18. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про мови в Українській РСР» (28 жовтня 1989 р.) // *Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т.* \ За ред. В.Д. Гончаренка. К., 1997. Т. 2. 19. Демченко Т., Філіпчук І. *Українська мова – правові проблеми // Право України*. 1996. № 7.

Надійшла до редколегії 30.10.01

А.Т. Комзюк

СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ВИДИ ЗАХОДІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИПИНЕННЯ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ В ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ

Міліція є спеціальним правоохоронним органом, який функціонально здійснює охорону громадського порядку і громадської безпеки, наділений широкими повноваженнями щодо застосування для оперативного виконання своїх завдань заходів адміністративного примусу усіх видів. Заходи адміністративного припинення – найпоширеніша група заходів адміністративного примусу взагалі і тих, що застосовуються міліцією, зокрема. Цим обумовлено місце, яке займають ці заходи в правоохоронній діяльності міліції, а також інтерес до них в адміністративно-правовій науці [1; 2; 3].

Інтереси захисту об'єктів правоохорони часто вимагають оперативного втручання, «невідкладної допомоги» з боку міліції, яку вона надає у вигляді адміністративного припинення протиправних діянь.

Необхідно також підкреслити той факт, що заходи припинення застосовуються не тільки з метою переривання адміністративно-протиправних дій, але в окремих випадках і діянь, що мають ознаки злочину, хоча останнє в літературі визнається не завжди. Проте, така позиція ґрунтується на чинному законодавстві і базується на практичному досвіді. Безперечно, більшість заходів адміністративного припинення застосовується для переривання адміністративно-протиправних діянь, а деякі з них тільки чи переважно для цього і використовуються (адміністративне затримання, відсторонення водіїв від керування транспортом тощо). Разом з тим, надаючи міліції право на використання таких заходів адміністративного припинення як застосування зброї, заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, законодавець прямо підкреслює, що вони використовуються для забезпечення громадського порядку, громадської безпеки і боротьби із злочинністю (ст.ст. 13–15 Закону «Про міліцію» [4]). Аналіз практики свідчить, що ці заходи в більшості випадків використовуються саме для припинення кримінально-караних діянь.

Заходи адміністративного припинення тісно взаємопов'язані з адміністративно-запобіжними заходами та адміністративними стягненнями. Їх зв'язок із адміністративно-запобіжними заходами виявляється в тому, що останні в багатьох випадках є попередниками заходів адміністративного припинення. В свою чергу, застосування заходів припинення часто передує застосуванню адміністративних стягнень, оскільки забезпечує можливість притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності.

Разом з тим заходи адміністративного припинення виконують свої особливі правоохоронні функції, які відрізняють їх від інших заходів адміністративного примусу, що і зумовило їх самостійне місце в системі цих заходів. Наприклад, на відміну від адміністративно-запобіжних заходів, заходи адміністративного припинення характеризуються тим, що їх застосування обумовлено реальною протиправною (в тому числі об'єктивно протиправною) ситуацією і починається в момент, коли вона досягла певного розвитку, тобто коли використання запобіжних заходів стає вже неефективним або й зовсім марним. Заходи адміністративного припинення не відвертають, а безпосередньо переривають наявні правопорушення або об'єктивно протиправні діяння, створюють умови для встановлення особи порушника, з'ясування обставин справи, виявлення і фіксації доказів, тобто реальні можливості для подальшого застосування до порушника заходів адміністративного або іншого впливу.

На відміну від адміністративних стягнень, заходи адміністративного припинення не містять в собі елемента покарання особи, до якої вони застосовуються. Виконуючи поряд з виховною і каральною функцією, адміністративне стягнення за своєю дією в часі мовби звернено в минуле, є ретроспективним. Заходи ж адміністративного припинення, як правило, спрямовані в теперішнє і тому частіш за все здатні самостійно і оперативно вирі-

шувати конфліктну ситуацію, зокрема, примусово переривати правопорушення. Вони можуть також забезпечувати умови для подальшого застосування заходів адміністративної або іншої відповідальності до винних. Нерідко заходи припинення використовуються і для боротьби з об'єктивно протиправними діями душевнохворих та малолітніх, тобто осіб, які взагалі не підлягають юридичній відповідальності. Не маючи карального характеру, заходи адміністративного припинення, на відміну від адміністративних стягнень, не потребують встановлення вини порушника як обов'язкової умови застосування. Нарешті, адміністративне стягнення тягне за собою стан так званої «адміністративної покараності» на певний строк, заходи ж адміністративного припинення такого стану не створюють.

Отже, заходи адміністративного припинення – це засоби примусового переривання (припинення) діянь, що мають ознаки адміністративного правопорушення, а в окремих випадках – і кримінально-караний характер, спрямовані на недопущення шкідливих наслідків протиправної поведінки, забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення і притягнення винного до адміністративної, а у виняткових випадках – до кримінальної відповідальності. Наведене визначення відображає найбільш характерні особливості заходів адміністративного припинення в цілому, а також заходів припинення, які застосовуються міліцією.

Значення заходів адміністративного припинення обумовлюється метою, з якою вони можуть застосовуватися. Головною їх метою є примусове припинення протиправних діянь. Часто ці заходи використовуються, як раніше зазначалося, для припинення найбільш суспільно небезпечних діянь – злочинів. В деяких випадках підставу їх застосування становлять об'єктивно протиправні дії душевнохворих і малолітніх. Тобто заходи адміністративного припинення є засобом захисту суспільних відносин незалежно від причин та джерел виникнення небезпечної ситуації.

Однак і цим значення заходів адміністративного припинення в діяльності міліції не вичерпується, їх застосуванням нерідко забезпечується усунення шкідливих наслідків правопорушень і відновлення правомірного стану, чого ніякими іншими засобами адміністративного примусу досягти неможливо. Оскільки заходам адміністративного припинення властива невідкладність, оперативність, порядок їх застосування порівняно простий. Зокрема, для цього не потрібно приймати спеціальний акт управління, як під час накладення адміністративного стягнення. На відміну від адміністративних стягнень, заходи адміністративного припинення має право застосувати значно більша кількість працівників міліції.

Всі заходи адміністративного примусу, в тому числі і заходи припинення, мають профілактичний, превентивний характер, тобто запобігають вчиненню нових правопорушень. Однак попередження правопорушень для заходів припинення – не основна, а додаткова, допоміжна мета. Причому, не всі заходи адміністративного припинення однаковою мірою сприяють запобіганню правопорушенням. Наприклад, у вимозі припинити правопорушення простежити профілактичний вплив досить важко, хоча він і є, тоді як взяття на облік і офіційне застерження про неприпустимість протипра-

вної поведінки безпосередньо переслідують мету не допустити вчинення правопорушень в майбутньому.

Створення умов для притягнення правопорушника до відповідальності – інша основна мета заходів адміністративного припинення. В деяких із них ця мета навіть переважає (наприклад, в адміністративному затриманні, огляді і вилученні речей тощо). Створення умов для притягнення до відповідальності (як правило, адміністративної) полягає в тому, що в ході застосування окремих заходів забезпечується складення протоколу про адміністративне правопорушення та інших необхідних документів, встановлення особи порушника, його участь у розгляді справи, збирання та закріплення доказів в справі тощо.

Таким чином, заходи адміністративного припинення застосовуються міліцією з метою, по-перше, припинення порушень правових норм (адміністративних проступків, злочинів і об'єктивно протиправних діянь), по-друге, запобігання вчиненню нових правопорушень, по-третє, створення умов для подальшого притягнення винних до відповідальності, по-четверте, усунення шкідливих наслідків правопорушення і, по-п'яте, відновлення попереднього, правомірного стану.

Аналіз чинного законодавства, а також практики його застосування та спеціальної літератури дозволяє віднести до заходів адміністративного припинення, які застосовуються в наш час міліцією: 1) вимогу припинити протиправну поведінку; 2) зупинку транспортних засобів; 3) заборону експлуатації транспортних засобів; 4) обмеження і заборону на проведення ремонтно-будівельних та інших робіт на вулицях і шляхах; 5) зупинення і припинення діяльності об'єктів дозвільної системи; 6) доставлення порушника; 7) адміністративне затримання; 8) особистий огляд; 9) огляд речей; 10) вилучення речей і документів; 11) відсторонення водіїв від керування транспортними засобами і огляд їх на стан сп'яніння; 12) адміністративне видворення іноземців за межі України; 13) застосування заходів фізичного впливу; 14) застосування спеціальних засобів; 15) застосування вогнепальної зброї.

Як видно з наведеного переліку, заходи адміністративного припинення, які застосовуються міліцією, дуже неоднорідні, відрізняються один від одного за багатьма ознаками, що дозволяє виділити серед них певні види. В основу класифікації заходів адміністративного припинення, які застосовуються міліцією, має бути покладено усталені функціональні зв'язки, вимоги логічної впорядкованості складових частин системи, чітке системно-структурне їх співвідношення. Як уявляється, її можна провести, спираючись на такі критерії: мета застосування; характер впливу; форма процесуального вираження; характер сфери застосування.

Залежно від мети застосування заходи адміністративного припинення можна поділити на дві групи – самостійні і допоміжні (забезпечувальні). Самостійні (їх інколи ще називають оперативними) заходи в більшості випадків самостійно і оперативно вирішують конфліктну ситуацію, після їх застосування конфлікт, як правило, вичерпується, можна обійтись без застосування інших примусових заходів. До цієї групи належать вимога при-

пинити протиправну поведінку, заборона експлуатації транспортних засобів, обмеження і заборона проведення ремонтно-будівельних та інших робіт на вулицях і шляхах, зупинення і припинення функціонування об'єктів дозвільної системи, застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї.

Всі інші заходи адміністративного припинення, які застосовуються міліцією, становлять групу допоміжних або забезпечувальних заходів. Їх об'єднує, перш за все, спільна мета – створення умов для притягнення порушника до відповідальності (як правило, адміністративної) або забезпечення застосування інших заходів примусу. Застосуванням цих заходів досягається найближча, проміжна, а не кінцева мета правоохорони. Допоміжні заходи в літературі іноді називають адміністративно-процесуальними [5, с.9]. При цьому необґрунтовано ототожнюється два поняття – провадження в справах про адміністративні правопорушення і адміністративний процес. Як відомо, адміністративний процес складається з багатьох проваджень, серед яких виділяються також провадження щодо застосування заходів адміністративного припинення і провадження в справах про адміністративні правопорушення [6, с.17–20]. Тому всі заходи адміністративного припинення в певному розумінні процесуальні, оскільки діяльність щодо їх застосування становить частину адміністративного процесу.

Характер правоохоронного впливу заходів адміністративного припинення, які застосовуються міліцією, обумовлює їх поділ на особистісні, організаційні і майнові.

Особистісні заходи припинення спрямовані безпосередньо на особу правопорушника. Впливаючи на психіку, волю і навіть тіло особи, ці заходи примушують її до правомірної поведінки або до припинення поведінки неправомірної. До цих заходів належать вимога припинити протиправну поведінку, доставлення порушника, адміністративне затримання, особистий огляд, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами і огляд їх на стан сп'яніння, застосування заходів фізичного впливу, застосування більшості спеціальних засобів (за винятком пристроїв для відкриття приміщень і примусової зупинки автотранспорту) і, нарешті, застосування вогнепальної зброї.

Організаційні заходи пов'язані з припиненням або зупиненням різних робіт, діяльності підприємств, функціонуванням об'єктів тощо. Так, про організаційні заходи йдеться у випадках реалізації міліцією права на зупинку транспортних засобів в разі порушення правил дорожнього руху, заборону експлуатації цих засобів, якщо технічний стан їх загрожує безпеці дорожнього руху, обмеження або заборону проведення ремонтно-будівельних та інших робіт на вулицях і шляхах, зупинення і припинення функціонування об'єктів дозвільної системи.

Заходи майнового характеру (огляд речей, вилучення речей і документів, застосування окремих спеціальних засобів – пристроїв для відкриття приміщень і примусової зупинки автотранспорту) впливають на поведінку людей не безпосередньо, а через різноманітні об'єкти матеріального світу, які перебувають у власності або володінні правопорушника. Тим самим

забезпечується виконання адміністративно-правових норм або створюються умови для притягнення правопорушника до відповідальності.

Заходи адміністративного припинення, які застосовуються міліцією, можна поділити також залежно від форми їх процесуального вираження на усні, письмові і такі, що виявляються в певних матеріально-технічних діях. Більшість з цих заходів реалізується шляхом виконання різноманітних матеріально-технічних дій (зупинка транспортних засобів, доставлення порушника, застосування сили, спеціальних засобів і зброї тощо), ці дії виконуються на підставі прийнятого усно або письмово рішення, хід їх виконання також може бути зафіксовано письмово, але їх суть, зміст становить саме дія. В усній формі міліцією застосовується лише один захід адміністративного припинення – вимога припинити протиправну поведінку, хоча і його може бути оформлено письмово. В письмовій формі реалізуються ще деякі заходи припинення – заборона експлуатації транспортних засобів, заборона проведення робіт на вулицях і шляхах, деякі випадки зупинення функціонування об'єктів дозвільної системи. Суть заходу при цьому полягає в винесенні відповідного письмового рішення.

Залежно від характеру сфери застосування заходи адміністративного припинення можна поділити на заходи загального і спеціального призначення. Останні складають комплекс виняткових, екстраординарних засобів адміністративно-правового впливу, їх застосування переважно є прерогативою міліції, тоді як заходи загального призначення можуть використовувати і інші суб'єкти адміністративно-правової охорони. Спеціальні заходи припинення мають і спеціальні підстави їх застосування – це, як правило, невідкладні випадки, коли необхідно припинити небезпечні діяння, які загрожують життю або здоров'ю людей, а всі інші форми попереднього впливу на правопорушників бажаних результатів не дали. До числа цих заходів належать застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї. Всі інші заходи адміністративного припинення мають загальний характер.

Серед заходів адміністративного припинення, які застосовуються міліцією, можна також виділити заходи, які реалізуються шляхом виконання якоїсь разової дії і пов'язані з певним строком. Залежно від об'єктів застосування існують заходи припинення, які застосовуються тільки до фізичних осіб, окремі – до юридичних осіб, а деякі можуть застосовуватися і до тих, і до інших.

На закінчення слід підкреслити, що хоча міліція має широкі повноваження щодо застосування заходів адміністративного примусу, їх використання не є самоціллю, воно доповнює проведення виховних та організаційних заходів і здійснюється на засадах суворого додержання вимог закону, охорони прав громадян та юридичних осіб.

Список літератури: 1. Агеєнкова Г.Т. Мери административного пресечения: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. М., 1982. 2. Бандурка О.М. Заходи адміністративного припинення в діяльності міліції: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Х., 1994. 3. Зеленько В.Л. Вопросы теории и практики применения милицией мер административного пресечения правонарушений: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. К., 1975.

4. Про міліцію: Закон України // Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 4. Ст. 20 (із змінами та доповненнями). 5. Кисин В.Р. Меры административно-процессуального принуждения, применяемые милицией: Учеб. пособие. М., 1987. 6. Бан-дурка А.М., Тищенко Н.М. Административный процесс: Учебник. Х., 2001.

Надійшла до редколегії 15.11.01

М.О. Тучак

ФОРМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІЛЬНИЧНИХ ІНСПЕКТОРІВ МІЛІЦІЇ

Конституційно закріплена необхідність забезпечення у діяльності уповноважених державних органів і їх посадових осіб пріоритету прав і свобод людини вимагає збалансованості у визначенні форм адміністративної діяльності та у їхньому застосуванні. З одного боку, владний, імперативний характер адміністративної діяльності зумовлює її жорстку регламентацію, а з іншого, – необхідно обмежити коло тих відносин, які жорстко регламентовані адміністративно-правовими нормами. Наприклад, у процесі профілактики злочинів або правопорушень, скоєних на адміністративній дільниці, має бути чітко визначений перелік осіб, щодо яких здійснюється профілактика, підстави взяття їх на облік, а також низка заходів і засобів, які запроваджує дільничний інспектор. Усе це має бути визначене в законі, але пряме застосування цих заходів і засобів, а також питання взаємодії із громадськістю, законом не передбачене. Тим самим, дільничний інспектор набуває права вибору щодо застосування тієї або іншої форми з метою виконання службових обов'язків.

В умовах розбудови демократичної, правової держави виникає потреба у нових формах організації діяльності дільничних інспекторів:

- створення умов, які б сприяли плідній праці, проявленню ініціативи;
- розширення адміністративно-юрисдикційних повноважень щодо прийняття рішень щодо конкретних справ, у тому числі про правопорушення, за заявами і скаргами громадян;
- менш жорстка регламентація організаційних заходів (планування діяльності чинними нормативними актами, регламентоване складання їх на місяць і, можливо, на кожний день. Але іноді виникають ситуації, які потребують від дільничного інспектора узгодження дій, передбачених планами, які складають інші органи і підрозділи внутрішніх справ у зовсім інші терміни. Таким чином, виникають проблеми щодо забезпечення ефективної взаємодії між різними органами і підрозділами внутрішніх справ, що негативно впливає, зрештою, на виконання спільного для усіх структурних одиниць завдання – боротьби зі злочинністю);
- скорочення непродуктивних витрат часу на ведення службової документації.

Визначення поняття форм адміністративної діяльності дільничних інспекторів і їх наукова класифікація тісно взаємозв'язані з поняттям і класифікацією форм діяльності органів державного управління й адміністративної діяльності міліції. На жаль, у юридичній літературі ця проблема